

Fonetika Prozodie

přednáška 1.10.2018

Prozodie

- Mluvená řeč = souvislý proud, v němž je možné stanovit jednotlivé úseky podle:
 - Sémanticko-syntaktických kritérií
 - Podle zvukových prostředků
- Tyto prostředky jsou označovány jako **prozodické, suprasegmentální nebo modulační**

Prozodické prostředky

- Slouží k organizaci mluveného projevu, k vymezení menších významových jednotek v souvislém toku mluvené řeči

Prozodické prostředky

Komplexní

- doplňují se navzájem

- Přízvuk
- Intonace
- Větný přízvuk
- Pauza
- Tempo

Kontrastivní

– absolutní hodnota zvuku je méně důležitá než kontrast

- Intenzita
- Tónová výška
- Trvání
- barva

Prozodické jednotky

- podloženy syntaktickou strukturou

PROMLUVA

VÝPOVĚĎ

PROMLUVOVÝ ÚSEK

PŘÍZVUKOVÝ TAKT

SLABIKY

PROZODICKÉ JEDNOTKY SOUVISLÉ ŘEČI

- **SLABIKA = ZÁKLAD** PŘI BUDOVÁNÍ VYŠŠÍ ZVUKOVÉ JEDNOTKY – PŘÍZVUKOVÉHO TAKTU
- V PORTUGALŠTINĚ JE SOUČÁSTÍ PŘÍZVUKOVÉHO TAKTU VŽDY JEN **JEDNA PŘÍZVUČNÁ SLABIKA**
- VÍCE NEŽ JEDEN TAKT TVOŘÍ **PROMLUVOVÝ ÚSEK**
- VÍCE ÚSEKŮ TVOŘÍ **VÝPOVĚĎ** (ta patří k určitému intonačnímu typu a má komunikační funkci)

SLABIKA

- RYTMICKÁ JEDNOTKA TVOŘENÁ SEKVENCÍ NĚKOLIKA HLÁSEK SDRUŽENÝCH KOLEM HLÁSKY S NEJVĚTŠÍM DŮRAZEM = **VRCHOL/JÁDRO SLABIKY**

4 TYPY SLABIK dle kombinace V a C

- PODLE KOMBINOVATELNOSTI V a C
- V = a VOGAL (SAMOHLÁSKA)
- C = a CONSOANTE (SOUHLÁSKA)

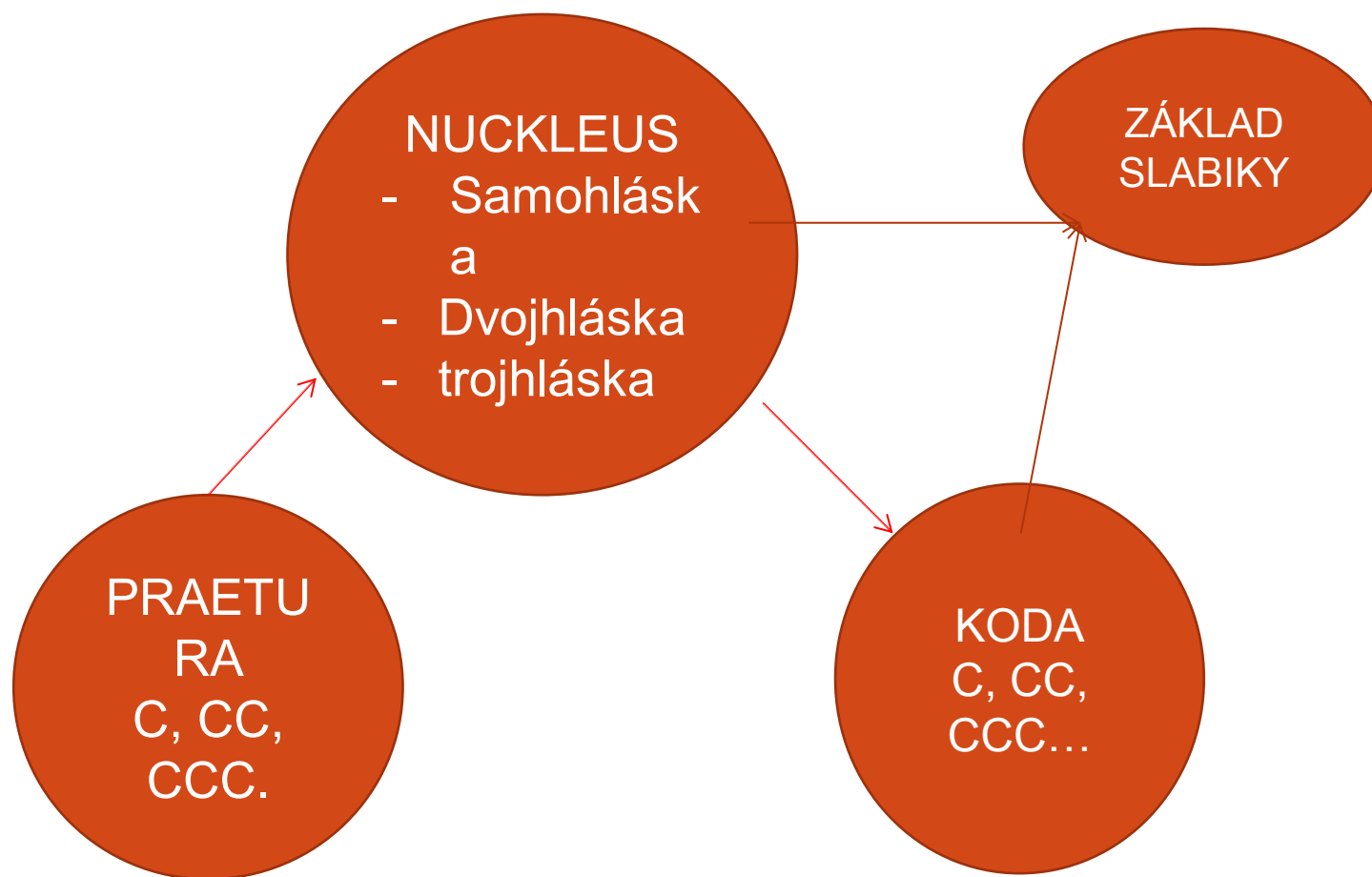
1. **CV** *pá, dá*

2. **CVC** *paz, fiz*

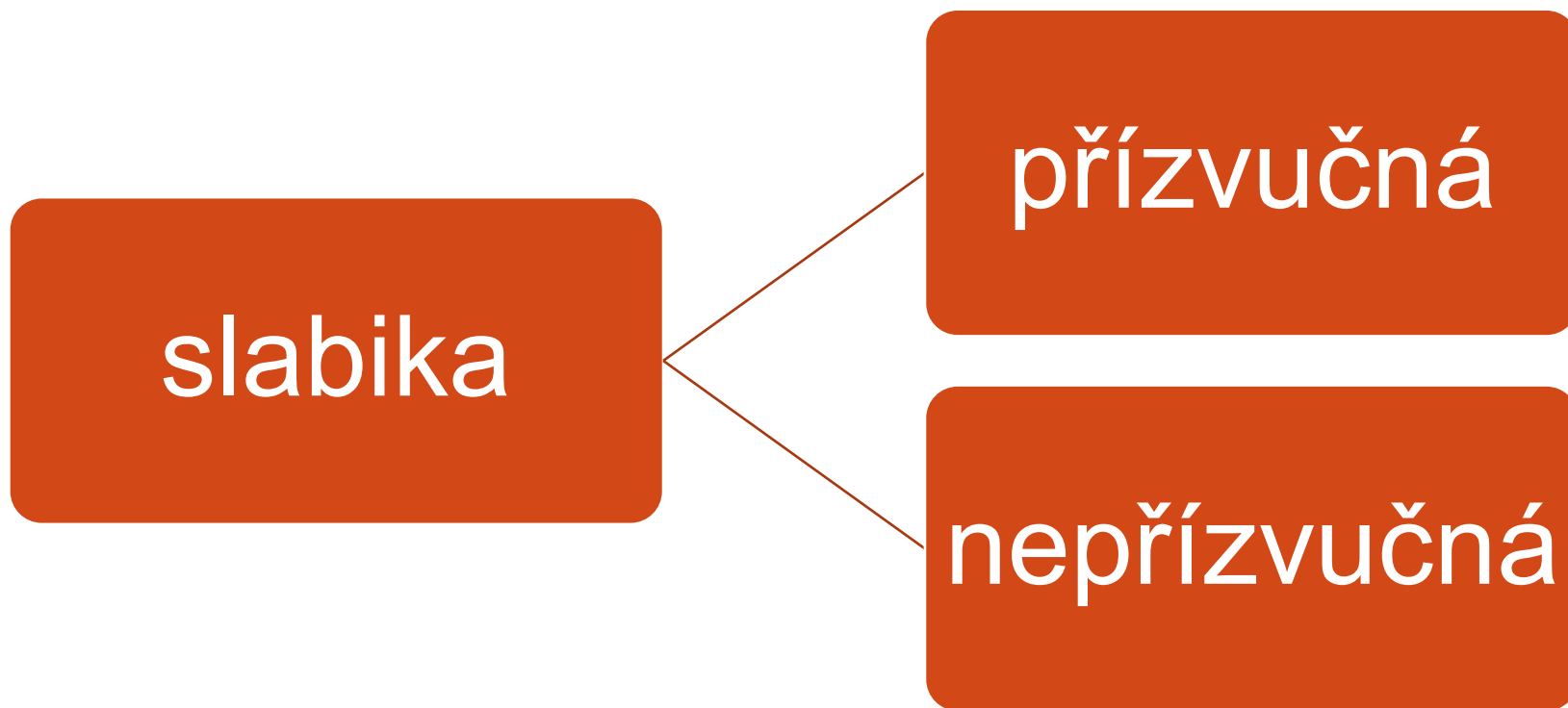
3. **V** *é, há*

4. **VC** *és*

Stavba slabiky

Klasifikace slabik podle přízvuku

Přízvukový takt

- Úsek promluvy s jediným přízvukovým vrcholem
- Portugalština má volný přízvuk
- Čeština má pevný přízvuk
- BABIČKA MLUVÍ

*| a ml | nha avÓ | f**A**la bai | x**I**nho*

*| m**O**je | b**A**bička | ml**U**ví | p**O**tichoučku*

Promluvový úsek

- Také kolón – skládá se ze skupiny **přízvukových taktů**, případně je tvořen taktem jediným.
- Předěl mezi takty je dán **pauzami** (koncovými či nekoncovými).
- Část promluvy před pauzou = **KADENCE** = melodické zakončení výpovědi.

Promluvový úsek - pauzy

- Pauzy mohou být:
 - Logické
 - Expresivní
 - Nádechové
- Příklad:
 - *O aguaceiro/ desabou//, com estrépito, /mas a folia / persistiu.*
 - *O aguaceiro desabou//, com estrépito, /mas a folia persistiu.*
 - *O aguaceiro desabou, com estrépito, //mas a folia persistiu.*
 - *Spustil se hlasitý liják, ale karnevalový rej neustal.*

Promluvový úsek – melodický průběh

- Každý promluvový úsek má vlastní melodický průběh a vytváří, jakožto zvuková jednotka, intonační celek.
- Slouží ke stavbě jednotky vyšší - výpovědi

Výpověď

- Věta zakotvená v nějaké konkrétní komunikační situaci, přičemž ten, kdo produkuje nějakou výpověď, zpravidla se angažuje v nějaké **sociální interakci**. Proti abstraktně chápané větě jsou tedy výpovědi **reálně existující a smyslově vnímatelné a empiricky ověřitelné jevy**.

Výpověď

- Patří vždy k určitému intonačnímu typu, který představuje příslušnou komunikační funkci (oznamovací, tázací, rozkazovací či zvolací).

PROZODICKÉ PROSTŘEDKY SOUVISLÉ ŘEČI

- Nepůsobí izolovaně, ale vzájemně se doplňují. Jsou označovány taky jako modulace souvislé řeči nebo suprasegmentální prozodické prostředky.
 - Slovní přízvuk
 - Větná intonace
 - Pauza
 - Tempo řeči

SLOVNÍ PŘÍZVUK

- JE TVOŘEN INTENZITOU, VÝŠKOU A KVANTITOU ZÁKLADNÍHO TÓNU DANÉ SAMOHLÁSKY
- PORTUGALSKÝ PŘÍZVUK JE DYNAMICKÝ, DŮRAZOVÝ – V DŮSLEDKU TOHO PAK NASTÁVÁ TZV. VOKALICKÁ REDUKCE

UMÍSTĚNÍ PŘÍZVUKU

- SLOVA PODLE UMÍSTĚNÍ PŘÍZVUKU SE DĚLÍ NA:
 - OXYTONNÍ - *vendedor*
 - PAROXYTONNÍ - *mesa*
 - PROPAROXYTONNÍ - *económico*
 - HYERPROPAROXYTONNÍ – *cantávamo-la*

Jak poznám, kde je ve slově přízvuk?

- Podle struktury slova
- Podle grafického označení přízvuku

Grafické označení přízvuku

- Á acento grave
- À acento agudo
- Â acento circunflexo
- Ã til

GRAFICKÉ PŘÍZVUKY

Acentos gráficos

Acento
circunflexo

Til

Acento agudo

Acento grave

Přízvuk podle struktury slova (podle zakončení)

- Oxytonní slova jsou ta, která jsou ukončena na
 - **I** **bisturi**
 - **IS** **bisturis**
 - **IM** **latim**
 - **INS** **jardins**
 - **U** **hindu**
 - **US** **hindus**
 - **UM** **jejum**
 - **UNS** **jejuns**
 - **OM** **bombom**
 - **ONS** **bombons**
 - **PSANÉ SOUHLÁSKY S VÝJIMKOU S A M** **vendedor**

Přízvuk podle struktury slova (podle zakončení)

- Paroxytonní jsou slova ukončená na:
 - **A** **fala**
 - **AS** **falas**
 - **AM** **falam**
 - **E** **vive**
 - **ES** **vives**
 - **EM** **viagem**
 - **ENS** **viagens**
 - **OS** **carros**

Jednoslabičná slova

- Mohou být:
- Přízvučná: a, de, para
- Nepřízvučná: é, dá, pára